

ALGILANAN ANNE-BABA VE ÖĞRETMENAKADEMİK KATILIMI, AKADEMİK ÖZ-YETERLİK VE BAŞARI AÇISINDAN ÖĞRENCİ PROFİLLERİ

Mehmet ŞAM¹

Öz

Bu araştırma öğrencilerin akademik başarı, algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı ile akademik öz yeterlik bakımından öğrenci profillerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle araştırmada çok değişkenli istatistik yöntemlerinden olan kümeleme analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Gaziantep ili Şahinbey ilçesine bağlı bir ortaokulun öğrencileri oluşturmaktadır. Yapılan kümeleme analizi sonucunda dört kümenin ortaya çıktığı gözlenmiştir. Araştırma sonucunda, birinci, ikinci ve dördüncü kümelerde yer alan öğrencilerin profilleri incelendiğinde akademik başarı arttıkça öğrencilerin akademik öz yeterlik inançlarının, algıladıkları anne-baba-öğretmen destek ve katılımının arttığı anlaşılmaktadır. Üçüncü kümede yer alan öğrenciler incelendiğinde ise akademik başarılarından bağımsız olarak öğrencilerin akademik öz yeterliklerinde algıladıkları anne-baba, öğretmen akademik desteği ve öğretmen izlemesine bağlı olarak bir düşüş seyrettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Akademik Katılım, Akademik Öz-yeterlik, Kümeleme Analizi

Student Profiles Based on Perceived Parental and Teacher Academic Involvement, Academic Self-Efficacy and Achievement

Abstract

This research was carried out to reveal student profiles in terms of academic achievement, perceived parental-teacher academic involvement and academic self-efficacy. Therefore, cluster analysis technique which is one of the multivariate statistical methods has been applied in the research. The population of the study consisted of students at a middle school in the district of Şahinbey in Gaziantep. As a result of clustering analysis, four clusters were observed. When the profiles of the students in the first, second and fourth clusters were examined, it was understood that the academic self-efficacy beliefs and the perceived parental-teacher involvement increased as the academic success increased. When the students in the third cluster were examined, it could be said that the students' academic self-efficacy, independent of their academic achievement, decreased due to their perceived parental, teacher academic involvement and teacher academic monitoring.

Keywords: Academic Involvement, Academic Self-Efficacy, Cluster Analysis

Gönderilme Tarihi: 12.01.2019

Kabul Tarihi: 30.10.2019

1 Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: mehmettam23@gmail.com

Giriş

Eğitim dünyasında akademik başarı kavramı ailelerin, öğrencilerin ve öğretmenlerin en çok üzerinde durdukları ve beklenti oluşturdukları konulardan birisi olmuştur. Aileler ve öğretmenler öğrencilere rehber olmakta onları destekleyip daha başarılı olabilmelerinin yollarını aramaktadırlar.

Akademik başarı, çok yönlü ve çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle pek çok araştırmacı tarafından üzerinde durulan bir konu olmuştur. Literatürde akademik başarının çok sayıda kavramla ilişkisi olduğuna ilişkin araştırmalar vardır. Akademik başarıyı çok değişkenli bir yapıda araştıran Yıldırım (2000)'a göre öğretmen ve aile desteği, sınav kaygısının ve yalnızlığın manidar yordayıcıları olduğunu belirtmiştir. Yıldırım ve Ergene (2003) akademik başarının, algılanan öğretmen ve anne-baba desteği ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Carpenter (2007) meta-analiz araştırmasında farklı eğitim seviyelerinde bulunan öğrencilerin akademik başarıları, öz yeterlilikleri ve motivasyon yönelimleri arasındaki ilişkileri karşılaştırmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre akademik başarının eğitim seviyesi fark etmeksizin öğrencilerin öz yeterlilikleri ile güçlü bir ilişkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Sarier (2016), Türkiye'de öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörleri incelediği meta-analiz çalışmasında öğrenci başarısını etkileyen en önemli faktörlerin öz-yeterlik (0.506), ailenin tutum ve davranışları (0.400), motivasyon (0.360) ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi (0.311) olduğunu rapor etmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak akademik başarının en önemli yordayıcılarından olan anne ve baba-öğretmen akademik katılımı ile akademik öz yeterlik kavramları, öğrenci profillerini çizmeye yardımcı olacak önemli değişkenler olarak ele alınmıştır.

Anne-Baba Katılımı

Anne-baba katılımı kavramı literatürde çok boyutlu olarak tanımlanmıştır. Anne-babaların çocuklarının okul ile ilgili çalışmalarını ve sonuçlarını takip etmeleri, kontrol etmeleri ve çalışmalarını desteklemeleri (Régner, Loose ve Dumas, 2009) bu boyutlar arasında sayılabilir. Literatürde anne-babanın akademik başarıya desteği veya katılımı ile akademik başarı arasındaki ilişki ortaya konmuş, ayrıca anne-baba katılımı öğrencilerin okul başarısının önemli bir yordayıcısı olarak belirlenmiştir (Marchant, Paulson ve Rothlisberg, 2001; Karadağ, 2007; Chen, 2005; Şahin, 2016). Yıldırım (1998), akademik başarı düzeyleri farklı lise öğrencilerinin sosyal destek düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, öğrencilerin akademik başarıları ile anne-baba, arkadaş ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Virtanen, Lerkkanen, Poikkeus ve Kuorelahti (2014), araştırmalarında öğrencilerin algıladıkları anne-baba ve öğretmen desteği ile derse hazırlıklı gelme, dersi daha iyi dinleme ve daha çok çalışma gibi akademik aktivitelere katılmaları arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır.

Öğretmen Katılımı

Öğrencinin akademik başarısıyla ilişkili önemli bir diğer sosyal destek kaynağı ise öğretmenler olmuştur. Öğretmenin akademik katılımı, öğrenme sürecinde öğrencinin çalışmalarına gösterdiği ilgiyi, verdiği değeri ve bu çerçevede kurmuş olduğu iletişimin düzeyini göstermektedir (Ryan ve Patrick, 2001, s. 440). Marchant vd. (2001), öğrencinin motivasyonu ve akademik yeterliliği konusunda ailenin değerleri, öğretmenin ve destekleyici çevrenin çok önemli bir yeri olduğunu vurgulamışlardır. Kızıldağ (2009), öğretmenlerin destekleyici davranışlarının, öğrencilerin başarısını artırdığını, okul ortamını güvenli ve destekleyici olarak algılayan çocukların ise okul başarılarının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Öztürk (2016)'ün yaptığı çalışmada öğretmen desteğinin başarı üzerindeki etkisine bakıldığında, ortaokulda tüm sınıf seviyelerinde öğrencilerin algıladıkları öğretmen desteğinin matematik başarıları üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu; öğrencilerin öğretmenden destek gördükçe matematik başarılarının yükseldiği görülmüştür. Şahin (2016)'ın araştırma bulgularına göre ise algılanan öğretmen desteğinin öğrencilerin akademik başarılarını anlamlı olarak yordadığını; öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arttıkça, akademik başarı düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça, akademik başarı düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Akademik Öz-Yeterlik

Öz-yeterlik inancı eğitim ile ilgili araştırmalarda üzerinde durulan diğer en önemli kavramlardan biridir. Araştırmacılar akademik başarıyla ilgili açıklamalar yapmaya çalışırken, öğrencilerin akademik öz-yeterlik inançlarına sıklıkla yer vermeye çalışır. Yapılan meta-analiz çalışmaları da akademik başarının öğrencilerin öz yeterlilikleri ile güçlü bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir (Carpenter, 2007; Sarier, 2016). Öz-yeterlik (self-efficacy) bireyin bir görevi başarılı olarak yapıp yapamayacağına, davranışlarını ve olayları kontrol edebilme kapasitesine ilişkin inancıdır (Bandura, 1994). Yardımcı ve Başbakkal (2010)'a göre öz-yeterlik, bireyin gelecekte karşılaşılabileceği zor durumlarla baş etmede ne derece başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki inancıdır. Leithwood (2007) öz-yeterliğin bir kişinin yetenek veya kapasitesine ilişkin inancı olduğunu ve kişinin öz-yeterlik inancının bir kişinin gerçek yeteneği veya kapasitesi olmadığına işaret etmiştir (Akt. Aktamış, Kiremit ve Kubilay, 2016). Korkmaz (2004)'a göre bireyin öz yeterlik inancının şekillenmesinde; yeterlik beklentisi (bireyin yapılacak işi başarıp başaramayacağına ilişkin değerlendirmesi), genelleme (bireyin öğrendiği bir davranışı benzer durumlarda transfer edebilmesi ve uygun durumlarda kullanabilmesi) ve güçlendirme (bireyin bir davranışı yapabileceğine güçlü bir şekilde inanması) yaklaşımları belirleyici olur. Sadece tek bir alana değil pek çok duruma ilişkin öz yeterlik inancı vardır. Okul başarısına ilişkin öz-yeterlik inançlarına

karşılık gelen kavram ise akademik öz yeterlik inancıdır (Tabassam ve Grainger, 2002). Akademik öz-yeterlik, öğrencilerin eğitsel işlerle ilgili yapabilirlik ve kendine güven inançlarını kapsamaktadır (Schunk, 2009). Yapılan pek çok araştırmada akademik öz yeterlik inancı ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Usher ve Pajares, 2009; Millburg, 2009; Telef ve Karaca, 2012; Yılmaz, Yiğit ve Kaçarcı, 2012). Bu bulgular ışığında akademik öz yeterlik ile akademik başarı kavramları arasında anlamlı bir ilişki olduğu dolayısıyla öğrenci profillerini ortaya koymada öz yeterlik inancının anlamlı bir değişken olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma öğrencilerin akademik başarı, algılanan anne-baba-öğretmen akademik katılımı ve desteği ile akademik öz yeterlik düzeyleri bakımından öğrenci profillerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu tür bir profilendirme ile akademik başarı açısından farklı düzeylerde olan öğrencilerin kendi algılarına göre anne-baba-öğretmen katılımı ve desteği ile akademik öz yeterlikleri konusunda daha detaylı bilgi verilebileceği düşünülmektedir. Elde edilen profillerden okullarda akademik başarıyı artırmaya yönelik strateji planlamaları yapılırken faydalanılabilir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma öğrencileri okul başarılarına dayalı olarak, algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik katılımı ve akademik öz yeterlilik açısından sınıflandırarak öğrenci profilleri oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple araştırmada kümeleme analizi tekniği uygulanmıştır. Bireyleri, kurumları veya objeleri benzer özelliğe sahip homojen gruplara ayırarak sıralamayı amaçlayan çok değişkenli keşfedici bir istatistik olan küme analizi, temelde korelasyon desenlerinde kullanılan bir veri analizi tekniğidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Kümeleme analizi toplumların doğal sınıflamaları hakkında açıkça bilgi bulunmayan durumlarda, alt grupların yapılarını belirlemede kullanılır. Kümeleme analizinin genel amacı, belirli özelliklere göre birimlerin özelliklerini ortaya koymak ve bu benzerlikleri esas alarak birimleri doğru kategorilere sınıflandırmaktır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018).

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Gaziantep ili Şahinbey merkez ilçesindeki bir ortaokulda öğrenim gören, uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 374 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin 204'ü (%54.5) 7. sınıf, 170'i (%45.5) ise 8. sınıfta öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama formunun ilk bölümünde Algılanan Anne-Baba ve Öğretmen Akademik Katılım Ölçeği kullanılmıştır. Régner, Loose ve Dumas (2009) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Dünder (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçek, öğrenci algılarına göre anne-babaların ve öğretmenlerin genel olarak akademik katılımını ölçmektedir. Ölçek 16 maddelik “5’li Likert tipinde (“kesinlikle katılmıyorum: 5 “kesinlikle katılıyorum: 1”) düzenlenmiştir. Algılanan Anne-Baba ve Öğretmen Akademik Katılım Ölçeği’nin Türkçe formunun Régner vd. (2009) tarafından kuramsal çerçevede tasarladıkları gibi dört faktörlü (algılanan anne-baba akademik izleme, algılanan anne baba akademik destek, algılanan öğretmen akademik izleme ve algılanan öğretmen akademik destek) yapısının iyi uyum sonuçları verdiği görülmüştür (Dünder, 2014). Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları ilkökul-ortaokul öğrencilerinde. 83 ile. 87 arasında değiştiği saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç, ölçeğin Türkçe formunun, algılanan anne-baba akademik izleme, algılanan anne-baba akademik destek, algılanan öğretmen akademik izleme ve algılanan öğretmen akademik destek olmak üzere dört faktörlü olarak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Dünder, 2014). Bu araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı. 81 bulunmuştur.

Veri toplama formunun ikinci bölümünde Jinks ve Morgan (2003) tarafından geliştirilmiş olan “Akademik Öz yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Hüseyin Öncü tarafından yapılmıştır. Ölçekteki 7 madde (12, 13, 14, 15, 16, 17 ve 18) ters yönden puanlanmaktadır. Ölçeğin ve alt ölçeklerinin homojenliğine ilişkin olarak hesaplanan Cronbach alfa katsayıları tüm ölçek için .81, birinci alt ölçek için .86, ikinci alt ölçek için .71 ve üçüncü alt ölçek için de .51 olarak bulunmuştur. Ölçeğin 3. faktörü için elde edilen değer, güvenilirlik için düşük olmasına rağmen gruplar arasındaki ortalama puan farklılıklarının karşılaştırılmasında kullanılabilir (Öncü, 2012, s. 197). Bu araştırmada tüm ölçek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı. 84 bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Kümeleme analizi için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Ancak bu yöntemler genel olarak iki temel algoritma altında toplanmıştır. Bunlardan biri hiyerarşik diğeri ise hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Bu araştırmada ise hiyerarşik kümeleme yöntemi kullanılmıştır. Anderberg (1973) hiyerarşik kümeleme yöntemlerinin, araştırmacının incelediği veri setinde kaç grup bulunduğunu başlangıçta bilmediği durumlarda çok uygun bir yöntem olduğunu belirtmektedir. Bu yöntemin araştırmacılara, inceledikleri veri setinde daha önce gözlemlenmemiş ilişkileri gözleme ve ilkeleri keşfetme olanağı vermesi nedeniyle de faydalı olduğunu belirtmektedir (Akt. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018, s. 138).

Normallik, doğrusallık ve varyansların homojenliği gibi diğer teknikler için önemli olan sayıtlar, kümeleme analizinde çok az etkilidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018, s. 154). Analiz öncesinde kümeleme analizi tekniğinin varsayımlarının, ilgili veri setleri için karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Kümeleme analizinin en temel varsayımı, ölçümlerin geçerli olmasıdır. Bu doğrultuda veri setleri için kayıp verinin analizler için bir sorun teşkil edip etmediğine bakılmış herhangi bir kayıp veri olmadığı görülmüştür. Kümeleme analizi için diğer varsayım ise, değişkenler arası çoklu bağlantı sorununun olmamasıdır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Bu doğrultuda araştırmadaki değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik korelasyonlar ayrı ayrı hesaplanmıştır. Tüm değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği ile incelenmiştir. Hesaplanan korelasyon katsayıları aşağıda Tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1. *Değişkenler arası ilişkiler*

Değişkenler	A1	A2	A3	A4	A5	A6
Algılanan anne-baba akademik izleme	1.00					
Algılanan anne baba akademik destek	.60*	1.00				
Algılanan öğretmen akademik izleme	.38*	.43*	1.00			
Algılanan öğretmen akademik destek	.38*	.43*	.62*	1.00		
Akademik öz yeterlik	.40*	.29*	.41*	.39*	1.00	
Akademik başarı	.65*	.40*	.29*	.41*	.39*	1.00

Tablo 1.'de sunulan değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarına bakıldığında $r = .80$ 'in üzerinde bir korelasyon katsayısının bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, "çoklu bağlantı" sorununun olmadığı anlaşılmaktadır.

Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham (2006) tüm değişkenlerin farklı ölçekler düzeyinde ölçülmesi durumunda, verilerin standartlaştırılmasının önemli olduğunu belirtmektedir (Akt. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018, s. 148). Bu nedenle analizlere başlanmadan önce en yaygın kullanılan standardizasyon olan Z puanlarına dönüştürme yapılmıştır. Sonrasında kümeleme analizi işlem adımları yapılmış kümeleme yöntemlerinden birçoğu denenerek en doğru küme sayısı bulunmaya çalışılmıştır. Bu denemeler sırasında hiyerarşik kümeleme yöntemi olarak Tek Bağlantı Yöntemi ve Manhattan uzaklık ölçüsü kullanıldığında dendrogram grafiğinde ondan fazla küme; tam bağlantı yöntemi ve Manhattan uzaklık ölçüsü kullanıldığında ise altı küme ortaya çıkmıştır. Sonrasında araştırmada ele aldığımız değişkenlerimiz metrik veriler olduğu için Chebychev uzaklık ölçüsünden yararlanılmış; birleştirici hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden biri olan Ward's Bağlantı yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz sonucunda toplamda dört küme ortaya çıkmıştır.

Bulgular

Araştırma amacı doğrultusunda hiyerarşik kümeleme analizi yapılmıştır. Hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden olan Wards bağlantı yöntemi ve Chebychev uzaklık ölçüsü seçilerek dendrogram grafiği oluşturulmuştur. Grafik incelendiğinde öğrencilerin dört küme altında toplandığı gözlenmiştir. Gözlenen dendrogram grafiği Şekil 1. de verilmiştir.

Şekil 1. Dendrogram grafiği

Şekil 1 de yer verilen dendrogram grafiğinden yola çıkarak çalışmaya dahil olan 374 öğrencinin, akademik başarı puanı, algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik destek ve izleme ve akademik öz yeterlik değişkenleri analiz edildiğinde, öğrencilerin dört kümede gruplandığı görülmektedir. Dört kümede yer alan öğrenci sayısına ilişkin frekans dağılımı Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Kümelere yer alan öğrenci sayılarının frekans dağılımı

Kümelere	Kişi Sayısı	%
1. Küme	97	25.9
2. Küme	86	23
3. Küme	95	25.4
4. Küme	96	25.7

Tablo 2’ ye göre ilk kümede öğrencilerin %25.9’u, ikinci kümede %23’ ü, üçüncü kümede %25.4’ ü ve dördüncü kümede %25.7’ si yer almaktadır. Bu bulgulara göre öğrenci sayıları kümelere benzer şekilde dağılım göstermiştir.

Yapılan analiz doğrultusunda, dört kümeye ayrılan öğrenci gruplarının akademik başarı puanı, algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik destek ve izleme ve akademik öz yeterliklerine ilişkin ortalama ve standart sapmaları Tablo 3'te; dört kümede yer alan öğrencilerin aldıkları belgeler ve akademi başarı puanlarına ait frekanslarda Tablo 4'te gösterilmiştir

Tablo 3: *Kümelere Dağılımlarına Göre Elde Edilen Betimsel İstatistikler*

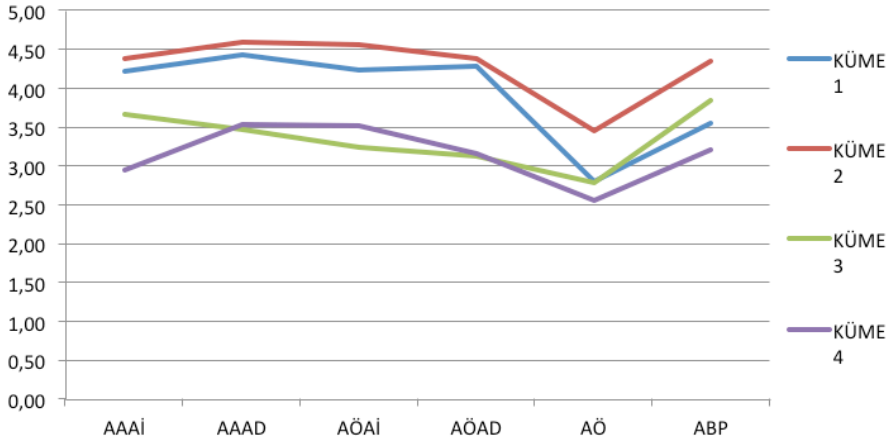
	Küme 1		Küme 2		Küme 3		Küme 4	
	Ort.	S.s.	Ort.	S.s.	Ort.	S.s.	Ort.	S.s.
Akademik Başarı Puanı	71,25	0,8	87,19	0,6	77,90	1,01	64,59	,78
Algılanan anne-baba akademik izleme	4,21	.05	4.39	.06	3.67	.89	2.94	.73
Algılanan anne-baba akademik destek	4.43	.04	4.60	.03	3.48	.10	3.53	.06
Algılanan öğretmen akademik izleme	4.23	.04	4.56	.05	3.25	.07	3.51	.07
Algılanan öğretmen akademik destek	4.28	.05	4.39	.05	3.13	.07	3.15	.06
Akademik öz yeterlik	2.80	.03	3.46	.03	2.78	.04	2.56	.03

Tablo 4. *Kümelere dağılım gösteren öğrencilerin aldıkları belgeler ve akademik başarı puanı dağılımları*

		Küme 1		Küme 2		Küme 3		Küme 4	
		Öğrenci sayısı	%	Öğrenci sayısı	%	Öğrenci sayısı	%	Öğrenci sayısı	%
Belge	Takdir	4	4.1	56	65.1	29	30.5	0	0
	Teşekkür	54	55.7	29	33.7	40	42.1	25	26
	Hiçbir şey	39	40.2	1	1.2	26	27.4	71	74
Başarı puanı	0-60	13	13.4	0	0	3	3.2	34	35.4
	60-80	73	75.3	12	14	49	51.5	59	61.5
	80-100	75	11.3	74	86	43	45.3	3	3.1

Ayrıca her dört kümede yer alan öğrencilerin, araştırmada ele alınan değişkenler açısından durumlarını daha kolay karşılaştırıp görselleştirmek amacıyla betimsel istatistiklere dayalı olarak öğrenci profillerine Şekil 2'de yer verilmiştir.

Şekil 2. Elde Edilen Kümelerdeki Öğrencilerin Araştırmada İncelenen Değişkenlere İlişkin Durumu

Not: AAAİ: Algılanan anne-baba akademik izleme, AAAD: Algılanan anne baba akademik destek, AÖAİ: Algılanan öğretmen akademik izleme, AÖAD: Algılanan öğretmen akademik destek, AÖ: Akademik öz yeterlik, ABP: Akademik Başarı Puanı Ortalama (ABP/20 şeklinde puanlama yapılmıştır.)

Bu dört kümenin her birinde yer alan öğrencilere ilişkin özellikler detaylı bir şekilde incelenerek dört ayrı öğrenci profili oluşturulmuştur:

1. Küme Okul başarısı normal öğrenciler: Bu kümedeki öğrenciler teşekkür belgesini alma oranı en fazla alan, okul başarısı açısından %75' inin not aralığının 60-80 arasında olduğu, üçüncü ve dördüncü kümelere kıyasla daha yüksek algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı olduğu; akademik öz yeterliğin yüksek olduğu bir gruptur.
2. Küme Okul başarısı yüksek öğrenciler: Bu kümedeki öğrencilerin takdir belgesini alma oranı en yüksek, okul başarı puanı bakımından %86' sının 80-100 arasında olduğu bir öğrenci grubudur. Bu kümedeki öğrenciler diğer kümelere kıyasla notları, akademik öz yeterlikleri, algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı daha yüksek seviyededir.
3. Küme Okul başarısı iyi ancak algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı ve akademik öz yeterlik inancının düşük olduğu öğrenciler: Bu kümedeki öğrencilerin %72.6' sının teşekkür ya da takdir belgesi aldığı, okul başarısı bakımından %96.8' inin 60-100 arasında olduğu bir öğrenci grubudur. Bu kümedeki öğrenciler algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik destek ve öğretmen izlemesinin en düşük olduğu gruptur. Ayrıca bu grupta bulunan öğrencilerin akademik öz yeterlik inancı diğer gruplara göre en düşük ikinci kümedir.

4. Küme Okul başarıları düşük öğrenciler: Bu kümedeki öğrencilerin takdir ve teşekkür alma oranı en düşük, okul başarı puanı bakımından %35.4' ünün 0-60 arasında olduğu bir öğrenci grubudur. Bu kümedeki öğrencilerin diğer kümelere kıyasla notları, akademik öz yeterlikleri ve algıladıkları anne-baba izlemesinin en düşük olduğu görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma öğrencilerin akademik başarı, algılanan anne-baba-öğretmen katılımı ve desteği ile akademik öz yeterlik düzeyleri bakımından öğrenci profillerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmanın, akademik başarı açısından öğrencilerin farklılaşmasına neden olabilecek anne-baba-öğretmen katılımı ve destek özelliklerinin ve akademik öz yeterlik niteliklerini ortaya çıkarılmasını sağladığı düşünülmektedir.

Araştırmada uygulanan analizler sonucunda öğrencilerin dört kümeye ayrılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, birinci, ikinci ve dördüncü kümelerde yer alan öğrencilerin değişkenlere göre dağılımları incelendiğinde akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin akademik öz yeterlik inançlarının yüksek; algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik katılımının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde akademik başarıları düşük olan öğrencilerin akademik öz yeterlik inançlarının; algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik katılımının daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bunlara ek olarak çalışmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde akademik başarı ile algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı ve akademik öz yeterlik arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak, algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı arttıkça akademik başarının artacağı söylenebilir. Yıldırım (1998)'in çalışmasında akademik başarı seviyesi yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara göre hem anne-baba hem de öğretmenlerinden aldıkları sosyal destek anlamlı olarak daha yüksektir. Benzer şekilde Chen (2005)'in yaptığı çalışmada ise öğretmen ve anne-baba desteği ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki olduğu bunun yanında öğretmen desteği ile başarı arasındaki ilişkinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Öztürk (2016)'ün ortaokul öğrencileri tarafından algılanan öğretmen ve anne-baba desteği ile matematik başarıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada öğrencilerin matematik başarıları ile öğretmen desteği ve anne-baba akademik izlemesi arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Aktamış, Kiremit ve Kubilay (2016)'ın ortaokul öğrencileri ile yaptığı araştırma bulgusuna göre ise Fen Bilimleri dersine yönelik öz-yeterlik inançları yüksek öğrencilerin fen başarılarının da yüksek olduğu belirtilmiştir. Yılmaz, Yiğit ve Kaşaracı (2012)'nin yaptığı çalışmada öğrencilerin öz-yeterlikleri ile başarı tespit sınavı puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tüm bu bulgulardan yola çıkarak yapılan kümeleme ana-

lizi sonucunda değişkenlere göre kümelere ayrılan grupların araştırma bulgularıyla uyumlu olduğu ve anlamlı bir şekilde gruplara ayrıldığı söylenebilir.

Kümeleme analizi sonucunda ortaya çıkan diğer grup ise üçüncü kümedir. Üçüncü kümede yer alan öğrencilerin özelliklerine bakıldığında, okul başarısı iyi ancak algılanan anne-baba ve öğretmen akademik destek, öğretmen izleme ve akademik öz yeterlik inancının düşük olduğu görülmektedir. Bu gruptaki öğrenciler diğer kümedeki öğrencilerle kıyaslandığında algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik destek ve öğretmen izlemesinin en düşük olduğu gruptur. Ayrıca bu grupta bulunan öğrencilerin akademik öz yeterlik inancı en düşük ikinci kümedir. Bu bilgilere ek olarak akademik öz yeterlik ile anne-baba ve öğretmen akademik destek ve katılımı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bu kümede yer alan öğrenciler incelendiğinde akademik başarılarından bağımsız olarak öğrencilerin akademik öz yeterliklerinde, algıladıkları anne-baba ve öğretmen akademik desteği ve öğretmen izlemesine bağlı olarak bir düşüş seyrettiği söylenebilir. Bandura (1994) bireylerin başarılı olacaklarına dair güçlü inançlar edinmelerinde sosyal inancın önemli olduğunu belirtmiştir. Bireylerin başarı için yeterince çabalama, yeteneklerini geliştirme ve kişisel yeterlik algısı oluşturma konusunda teşvike ihtiyaç duyduğunu, bireyin çevresindeki insanların destekleri ile bu inançlarını güçlendirebileceğini belirtmiştir (Akt. Koçer, 2014). Régner, Loose ve Dumas (2009), anne-baba akademik desteğinin öğrencilerin öğrenmeye yönelik amaçlarını pozitif yönde; anne-baba akademik katılımının ise öğrencilerin hem öğrenmeye yönelik amaçlarını hem de performans-yaklaşma amaçlarını pozitif yönde yordadığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Aldridge, Afari ve Fraser (2012)'ın yaptıkları araştırma bulgularına göre öğretmen desteği ile akademik öz-yeterlik inancı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu rapor edilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak çevresi tarafından yeterince desteklenmediğini ve takip edilmediğini düşünen öğrencilerin derslerinde başarılı olsa bile akademik öz yeterlik inancında azalma olacağı söylenebilir.

Yukarıda ortaya konan araştırma bulguları ve çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda kümeleme analizi sonucunda oluşan dört kümenin birbirlerinde anlamlı bir şekilde ayrıştığı, kendi içlerinde ise tutarlı bir şekilde bir araya geldikleri söylenebilir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle; öğrencilerin akademik öz yeterlikleri ile akademik başarıları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Bu nedenle okullarda akademik başarıyı arttırmaya yönelik yapılacak çalışmalarda akademik öz yeterlik ile ilgili konulara yer verilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin algıladıkları anne-baba ve öğretmen katılımının da fazla olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak, öğrencilerin dersleri konusunda anne-baba ve öğretmenleri tarafından desteklenmesi ve izlenmesi öğrenci başarısını da beraberinde getirebileceğini söyleyebiliriz. Bu araştırmanın bir sınırlılığı olarak, verilerin sadece bir okulun öğrencilerinden toplanmış olması gösterilebilir.

Kaynakça

- Aktamış, H., Kiremit, H. Ö. ve Kubilay, M. (2016). Öğrencilerin Öz-Yeterlik İnançlarının Fen Başarılarına ve Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1-10.
- Aldridge, J. M., Afari, E. ve Fraser, B. J. (2012). Influence of Teacher Support and Personal Relevance on Academic Self-Efficacy and Enjoyment of Mathematics Lessons: A Structural Equation Modeling Approach. *Alberta Journal of Educational Research*. 58 (4), s. 614-633.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior – Vol: 4* (pp. 71–81). New York, NY: Academic Press.
- Carpenter, S. L. (2007). *A comparison of the relationships of students' self-efficacy, goal orientation, and achievement across grade levels: a meta-analysis*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Simon Fraser University, Canada.
- Chen, J. J.-L. (2005). Relation of academic support from parents, teachers, and peers to Hong Kong adolescents' academic achievement: the mediating role of academic engagement. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 131: 77–127.
- Dündar, Ş. (2014). Algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılım ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 369-382.
- Karadağ, İ. (2007). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. İndirilme Tarihi: 20.12.2018.
- Koçer, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin benlik algıları ile akademik öz-yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Zonguldak ili örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. İndirilme Tarihi: 20.12.2018.
- Korkmaz, İ. (2004). *Sosyal Öğrenme Kuramı*. Binnur Yeşilyaprak (Ed.). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (6. Baskı) içinde (s. 197-220). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kızıldağ, S. (2009). *Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Marchant, G. J., Paulson, S. E. & Rothlisberg, B. A. (2001). Relations of Middle School Perceptions of Family and School Contexts with Academic Achievement. *Psychology in the Schools*, 36(6), 505-519.
- Millburg, S. N. (2009). *The effects of environmental risk factors on at-risk urban high school students' academic self-efficacy*. (Doktora Tezi), Erişim Adresi: https://etd.ohiolink.edu/pg_10?0::NO:10:P10_ACCESSION_NUM:ucin1243353903. İndirilme Tarihi: 20.12.2018.
- Jinks, J. ve Morgan, V. (2003). Children's Perceived Academic Self-Efficacy: An Inventory Scale. *The Clearing House*, 72:4, 224-230.
- Öncü, H. (2012). Akademik Özyeterlik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. Cilt 13, Sayı 1, Nisan 2012, Sayfa 183-206.
- Öztürk, D. (2016). Öğretmen ve aile desteği, motivasyon ve ortaokul öğrencilerinin matematik başarıları: motivasyonun aracı rolü. (Yüksek lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. İndirilme Tarihi: 25.12.2018.

- Régner, I., Loose, F. and Dumas, F. (2009). Students' perceptions of parental and teacher academic involvement: Consequences on achievement goals. *European Journal of Psychology of Education*, 24(2), 263-277.
- Ryan, A. M. and Patrick, H. (2001). The classroom social environment and changes in adolescents' motivation and engagement during middle school. *American Educational Research Journal*, 38(2), 437-460.
- Sarıer, Y. (2016). Türkiye'de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler: Bir Meta-Analiz Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 31(3): 609-627
- Schunk, D. H. (2009). Öğrenme Teorileri: Eğitimsel Bir Bakışla (Çev. Ed. Muzaffer Şahin), (5. Basımdan çeviri), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şahin, L. (2016). *Seyrantepe ortaokulu öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.
- Tabassam, W. ve Grainger, J. (2002). Self-Concept, attributional style and self-efficacy beliefs of students with learning disabilities with and without attention deficit hyperactivity disorder. *Learning Disability Quarterly*, 25, 141-151.
- Telef, B. B. ve Karaca, R. (2012). Çocuklar için öz-yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 169-187.
- Usher, E. L. & Pajares, F. (2009). Sources of self-efficacy in mathematics: A validation study. *Contemporary Educational Psychology*, 34, 89-101.
- Virtanen, T.E., Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M., and Kuorelahti, M. (2014). Student behavioral engagement as a mediator between teacher, family, and peer support and school truancy. *Learning and Individual Differences*, 36, 201-206.
- Yardımcı, F. ve Başbakkal, Z. (2011). İlköğretim öğrencilerinin öz-yeterlik düzeylerinin ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 27 (2), s.19-33.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, (9), 33-39.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167-176.
- Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 224-234.
- Yılmaz, E., Yiğit, R. ve Kaçarcı, İ. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Özyeterlilik Düzeylerinin Akademik Başarı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 371-388.